
УПРАВЛЕНИЕ НА ФИРМЕНАТА ЗАДЛЪЖНЯЛОСТ ОТ ГЛЕДНА ТОЧКА НА БАНКИТЕ КАТО ФИНАНСОВА ИНСТИТУЦИЯ

МОНИКА Е. АВГЕРИНУС

MANAGEMENT OF COMPANY DEBTS FROM THE VIEW OF BANKS, AS FINANCIAL INSTITUTIONS

MONICA E. AVGERINUS

***ABSTRACT:** In the report are presented the debts of the companies to the banks, as a financial institution. Factors are presented, which have led to increasing the credits, especially those used by companies. Mechanisms and actions are analyzed, which banks apply for collecting their profits. The purpose of the banks is to reduce to minimum delayed debts and the bad credits*

***KEYWORDS:** финансови институции, банки, вземания, кредити*

Създаването и реализирането на продукти е един от най-важните етапи в дейността на всяка организация, работеща при пазарни условия. Дейността на финансовите институции, като специфична предприемаческа дейност, не прави изключение. Целта на тяхната политика и активност е свързана с привличането на клиенти, с разширяване сферата на предлагане на услугите, със завоюване на нови пазари и разширяване присъствието на старите пазари, което в крайна сметка рефлектира в увеличаване на получената печалба.

Под финансова институция ще разбираме всяка институция, която привлича средства от други лица чрез приемане на парични депозити или посредством продажба или пласиране на облигации, сертификати, полици или други ценни книжа и използва тези средства изцяло или частично за отпускане на заеми или за инвестиции.

Банките са най-универсалната финансова институция, осъществяваща широк кръг от дейности. Според чл. 2, ал.1 от Закон за кредитните институции, банка (кредитна институция) е юридическо лице, което извършва публично привличане на влогове или други възстановими средства и предоставя кредити или друго финансиране за своя сметка и на собствен риск [1].

Икономическото положение на света и в България поставя изпитания не само пред отделния човек, но и пред фирмите, развиващи малък или голям бизнес, които често се налага да изтеглят бизнес кредит за подпомагане на своята дейност. Тази финансова стъпка понякога плаши, но ако внимателно се проучат условията, които предлагат банките или друг финансови институции, рисковете се свеждат до минимум.

Най-често решението за бизнес кредит се взема, когато някое частно лице иска да започне реализирането на своя бизнес инициатива или да подобри състоянието на вече съществуващата си фирма – по-голяма или по-малка. Повечето банки не изискват предварителен бизнес план от кредитоискателя, както и не проследяват неговата кредитна история. Целта е процедурите по тегленето на бизнес кредит да са максимално улеснени и да дават сигурност както за финансовата институция, така и за кредитоискателя. Предлагат се и изгодни условия за лихви, такси и комисионни. За да има равнопоставеност между желаещите за бизнес кредит, финансовите институции изготвят прозрачен и еднакъв за всички клиенти предварителен модел за оценка. В него се изясняват целите на заема, възможностите за съвременното му погасяване, сигурността на бизнес дейността, която се

развива и други. Проучването на кредитоискателите се извършва обикновено в рамките на 24 часа[4].

В практиката на финансовите институции съществуват много заемни продукти като потребителски кредити, ипотечи, овърдрафти.

- Кредит е един от основните видове сделки, извършвани от всяка банка в процеса на нейната икономическа дейност. Той представлява договор, по силата на който банката отпуска на заемателя парична сума за определена цел и при уговорени условия и срок, а заемателя - да ползва сумата, съобразно условията и да я върне след изтичане на срока, като едно от условията по договора е начисляването на лихва;
- Ипотечна е правна възможност на ипотечния кредитор да се удовлетвори по предпочитание от стойността на ипотечния недвижим имот, като осребри обектът на ипотеката в правно състояние в което , той се е намирал при учредяване на ипотеката. По своето съдържание има едно правомощие – чрез публична продажба на имота да се предизвикат съответните правни промени. Реализирането на ипотеката става винаги съдебно. Ипотеката се учредява върху недвижими вещи;
- Овърдрафт се предоставя за допълване на временен недостиг на собствени средства за:
 - Безкасово плащане на задължения - данъци, такси и услуги;
 - Теглене на суми в брой чрез банкова карта от терминални устройства ATM и POS;
 - Заплащане на стоки и услуги чрез банкова карта от POS в търговски обекти и ATM;
 - Срок за издължаване - до ... месеца, с възможност за автоматично продължаване при изпълнение на определени от Банката условия.

Лихвеният процент, прилаган по кредит овърдрафт се определя от Банката.

Всяка банка или друга финансова институция разполага с арсенал от продукти, които предлага на корпоративните си клиенти. Някои от тях са:

- **Разплащателна сметка** - сметката, която банката води за съхранение на пари на свой клиент, като той може да тегли и внася, да нарежда суми и получава средства по всяко време, без ограничение, поради което лихвата по разплащателната сметка е по-ниска в сравнение с тази, която банката би предложила на клиента по срочен или спестовен депозит /влог/;
- **Срочни депозити** - възникват с откриването на депозитна сметка, като за целта се сключва договор с Банката, съгласно който клиентът депозира в Банката определена сума пари за предварително фиксиран период, а тя се задължава да изплати определената лихва в определен момент /края на този период, авансово или в друг предварително определен момент, напр. на края на всеки месец/;
- **Ипотечни кредити** - това са всички кредити, които са обезпечени с ипотека на недвижим имот. Те могат да бъдат жилищни или потребителски, като техният срок обикновено е по-дълъг от този по потребителските кредити, а лихвеният процент е по-нисък от този по потребителските, поради по-голямата сигурност на обезпечението;
- **Облигациите** - ценни книжа, представляващи дългови инструменти, които показват задължение на емитента /издателя/ да заплати на купувача тяхната номинална стойност плюс определена лихва /купон/ или поредица от лихвени

плащания на фиксирани бъдещи дати. Лихвите мога да са фиксирани или плаващи;

- **Дяловете на предприятия за колективно инвестиране**, известни като колективни инвестиционни схеми /КИС/, или взаимни фондове - представляват механизъм, който дава възможност на голям брой инвеститори да обединят активите си и да ги предоставят за професионално управление на независим мениджър. Покупката на дялове на предприятия за колективно инвестиране представлява алтернатива на директно инвестиране в различни видове активи, което практически не е възможно или не е изгодно, ако клиентът не разполага със значителни средства. Този тип инвестиция позволява диверсификация на портфейла и избор на подходящи индивидуални нива на риск. Колективната инвестиционна схема изкупува обратно издадените от нея дялове по цена, основаваща се на нетната стойност на активите ѝ, която зависи от пазарните колебания на цените на отделните активи, включени в портфейла.

Почти всяка банка предлага финансиране по програма „JEREMIE“.

Изследване, проведено на база информацията, публикувана на интернет страниците на Райфайзен банк и ОББ ни дава възможност да открием характеристиките, предимствата и недостатъците на посочения продукт.

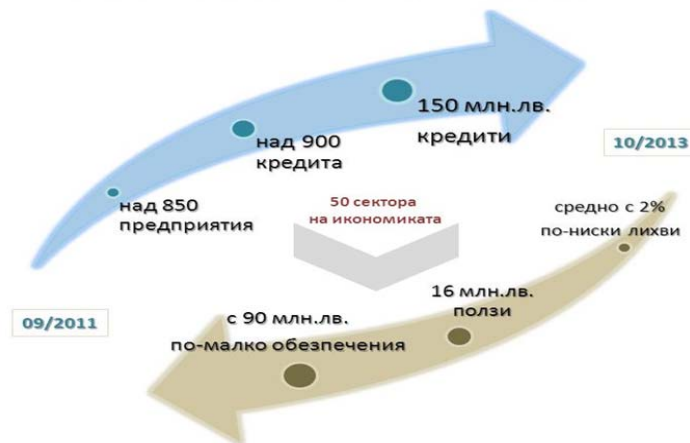
Райфайзенбанк съвместно с Европейски инвестиционен фонд предлага на своите клиенти инвестиционно финансиране и свързани с него оборотни средства при преференциални лихвени условия и изисквания за обезпечение. Предоставяното финансиране е по инициатива Съвместни европейски ресурси за микро- малки и средни предприятия (JEREMIE) и се осъществява посредством Оперативна програма „Развитие на конкурентоспособността на българската икономика 2007 – 2013 г.“, финансиране от Европейския фонд за регионално развитие и от националния бюджет [2].

Предимства от финансиране по „JEREMIE“ от гледна точка на Райфайзен банк:

- ✓ Увеличени възможности за финансиране;
- ✓ Гъвкави условия;
- ✓ По-ниски такси;
- ✓ По-ниски лихви;
- ✓ Облекчени изисквания към обезпеченията;
- ✓ Европейска гаранция, без такса за включване в програмата.

От гледна точка на ОББ предимствата на програмата „JEREMIE“ са представени на фиг.1 [3]:

ОББ JEREMIE РЕЗУЛТАТИ

Фиг. 1. Кредит Jeremie

Представените до тук продукти, макар и да не изчерпват цялата гама от алтернативни варианти, дават възможност на другия правен субект-длъжник- да погасява задължението си отложено. В много случаи обаче, погасяването се забавя, което носи огромен риск за съществуването на финансовата институция.

Като пазарен участник банките „търпят“ позитивите и негативите от общата икономическа ситуация. За съжаление в последните няколко години „негативите“ се увеличават. Изследване, проведено от Българска стопанска камара показва, че от началото на икономическата криза през 2009 г. се наблюдава застой (дори спад) в темповете на растеж на задълженията към финансови институции. От 30-50% ежегоден ръст в периода 2005-2008 г. темповете спадат до 1-5% годишно в периода 2009г. - 2012 г., като се наблюдава по-голям спад при дългосрочните (инвестиционните) кредити. Тези тенденции се запазват и през 2012г., когато задълженията към финансови институции намаляват с 0.4 млрд.лв. (-0.8%) спрямо 2011 г., основно заради намаление на дългосрочните задължения (-1.5%) и лек ръст при краткосрочните задължения (0.4%). Влошените финансови резултати на предприятията и обезценяването на обезпеченията довежда до затягането на банковите условия за дългосрочно финансиране, а оттам – до спад в инвестициите. Паралелно с това е налице и голям дял на проблемните кредити (25% към края на 2012 г.), което поставя сериозни въпроси относно увеличението на риска в икономиката. Точен индикатор за този повишен риск е незначителното намаление на лихвените проценти по кредитите в последните месеци[5]. Посочените по-горе факти са тревожни. За да се гарантира сигурността и стабилността на кредитора, в случая финансовата структура, тя трябва да набележи комплекс от мерки, целящи събиране на вземанията. Първата мярка, която предприема кредитора, в случая банковата институция, е активна комуникацията с длъжниците. По този начин се създават възможности за намиране на оптимални решения, изгодни и за двете страни. За да се осъществи практически тази идея обаче, е необходимо финансовата структура да инвестира средства в техника, софтуер и най-вече обучение на персонал, за да може тази услуга да се осъществява професионално и да сведе рисковете до минимум. В случай на невъзможност финансовата институция да инвестира средства в инфраструктура на отделно самостоятелно вътрешно звено, може да се прибегне до друго оптимално решение, което да гарантира събираемостта на вземанията, а именно наемане на специализирана в областта фирма. Наемането на специализирано предприятие за събиране на вземания е следваща

мярка, която предприемат финансовите институции. Обикновено банките се обръщат към колекторски фирми. Те се занимават изключително и само със събиране на вземания. Колекторските фирми разполагат с необходимия потенциал, професионален екип и софтуер, чрез които да гарантират вземането. Колекторите ще направят всичко възможно, за да съберат парите доброволно по извънсъдебен път. Едва когато се убедят, че това е невъзможно, може да прибегнат до съд като крайна мярка, и то само след изрично нареждане от кредитора (самата фирма, на която дължите пари).

Важно е да отбележим, че когато говорим за събираемост на вземания, респективно задължения, следва да сме наясно със сроковете. Задълженията имат давност между 3-5 год. Според Закона за задълженията и договорите[7], ако са минали пет години от възникване на задължението, давността му изтича- иначе казано, не го дължите. В закона са предвидени и конкретни случаи, при които този срок е три години- това са вземанията за възнаграждение за труд, за които не е предвидена друга давност, за обезщетения и неустойки от неизпълнен договор, за наем, за лихви и за други периодични плащания. Докато е в срок тази давност на вземането, кредиторът може да заведе дело срещу длъжника, ако той не плаща, и по съдебен път да си вземе дължимото. След изтичане на давността кредиторът не може да съди длъжника за вземането си и да го събере по съдебен път, но може да продължи да си иска парите от длъжника.

От посоченото до тук става ясно, че банките, като финансова институция, а и с цел да осигурят своята дейност, следва да предприемат нужните „ходове“ за реализиране на паричните си вземания. Представяме опита и дейностите, които предприемат две от проучените банки с цел реализиране на вземания, а именно Токуда Банк АД и Банка ДСК.

Токуда Банк АД е сравнително нова банка. Създадена е преди 10 год. и условията в нея за взимане за задължения от фирми е следната:

- в срок от 1 до 6 месеца неплатено задължение не се води просрочено, като през първия месец Токуда АД изплаща писмо до адреса на длъжника;
- след изтичане на 6-я месец банката завежда дело в съда, ако длъжника не е направил постъпления по задължението си;
- като крайна мярка, ако все още длъжника не е предприел нищо след завеждане на делото, частен съдия изпълнител прибегва до продажба на обезпечението, което длъжника е посочил при теглене на заема и по този начин банката си взема задължението - обикновено ЧСИ дава на търг посоченото обезпечение(имущество или вещи), за да си набави дължимата сума, а в условията на Токуда Банк АД това е последната и най-крайна мярка за взимане на задължения.

ДСК Банк има малко по-различни методи за закъснели плащания по кредити предоставени на фирми:

- При не плащане от страна на длъжника 1 месец от **предходното плащане** банката изпраща писмо до адрес, което се връща с обратна разписка до 5 работни дни. След 5-я ден банката вижда чрез обратната разписка дали длъжника е получил писмото с подпис на самата разписка, ако няма подпис значи длъжника не е получил писмото;
- На втория месец при закъсняло плащане Банка ДСК прибегва до завеждане на дело, но ако длъжника се отзове и пожелае да има споразумение за просрочване на задължението за известен период, банката спира завеждането на дело. След изтичане на уговорения период между страните длъжника изплаща сумата която е просрочил до момента, т.е. нищо от сумата не отпада като задължение. Естествено

през това време на главницата се е натрупала както лихва така и наказателна лихва, които той е длъжен да плати;

- При условие, че няма споразумение между страните банката завежда дело и се стига до търг и продажба на имущество или друго нещо чрез което банката да бъде обезпечена;

КРЕДИТОРЪТ, в случая Банка ДСК, прилага задължително следните санкции :

- ✓ При неплащане на част или цяла погасителна вноска по главницата на кредита в уговорените срокове събира от КРЕДИТОПОЛУЧАТЕЛЯ лихва върху размера на просрочената главница, включваща договорената лихва и наказателна надбавка от 10 процентни пункта;
- ✓ При неплащане на част или цялата дължима лихва по кредита в уговорените срокове, събира от КРЕДИТОПОЛУЧАТЕЛЯ наказателната лихва върху размера на редовната главница, включваща договорената лихва и наказателна надбавка от 10 процентни пункта;
- ✓ При изискуемост на кредита на крайния падеж или предсрочие, събира от КРЕДИТОПОЛУЧАТЕЛЯ наказателна лихва върху размера на цялата неиздължена главница, включваща договорената лихва и наказателна надбавка от 10 процентни пункта.

КРЕДИТОРЪТ, в случая Банка ДСК, има право да превърне кредита, заедно с лихвите, в предсрочно изискуем, в следните случаи:

- ✓ при нецелево използване на средствата от кредита;
- ✓ при всяко неплащане в срок на уговорените погашения по лихви и/или главница;
- ✓ КРЕДИТОПОЛУЧАТЕЛЯТ е намалил приетите обезпечения и по този начин остатъкът от кредита и лихвите остават необезпечени;
- ✓ КРЕДИТОПОЛУЧАТЕЛЯТ не изпълнява задълженията си по т.19, “а”, “б”, “в” и “д”;
- ✓ КРЕДИТОПОЛУЧАТЕЛЯТ предоставя невярна информация на КРЕДИТОРА преди разрешаването и по време на обслужването на кредита;
- ✓ Срещу КРЕДИТОПОЛУЧАТЕЛЯ е започнало изпълнително производство по реда ДОПК или ГПК;
- ✓ В други случаи, на неизпълнение на задължение по този договор или в предвидени от закона случаи [6]

КРЕДИТОРЪТ, а именно Банка ДСК, задължително превръща кредита, заедно с лихвите, в предсрочно изискуем, в следните случаи:

- ✓ КРЕДИТОПОЛУЧАТЕЛЯТ е в производство за обявяване в несъстоятелност;
- ✓ КРЕДИТОПОЛУЧАТЕЛЯТ е в ликвидация.

В случай, че кредитът не бъде погасен на крайния падеж, КРЕДИТОРЪТ има право да се удовлетвори по установения от закона ред от всяко имущество, собственост на КРЕДИТОПОЛУЧАТЕЛЯ.

При виновно неизпълнение на задълженията по настоящия договор от страна на КРЕДИТОРА, той носи отговорност за нанесените на КРЕДИТОПОЛУЧАТЕЛЯ вреди по общия ред.[6]

В заключение следва да се отбележи, че чрез настоящия доклад е направен опит за разглеждане на задължността на фирмите към банките, като вид финансова институция.

Представени са факторите, довели до ръст на кредитите, както и видовете кредити, използвани най-често от фирмите. Анализирани са механизмите и мерките, които прилагат банките относно събираемостта на своите вземания. Общият извод, който се налага е, че цел на банките, като вид финансова институция е да се сведат до минимум отсрочените вземания и „лошите кредити“.

Благодарности:

Настоящият доклад е частично финансиран от проект РД-08-249/14.03.2014 г., параграф „Научни изследвания“ на Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“

ЛИТЕРАТУРА

- 1-Закон за кредитните институции
- 2-<http://www.rbb.bg/bg/small-and-medium-enterprises/loans/jeremie-initiative/>
- 3-<http://ubb.bg/bg-BG/FCK/516>
- 4-<http://blog.ipartee.com/business>
- 5-<http://www.bia-bg.com/uploads>
- 6-Проучване на място- проучен е част от правилника на банката за справяне със т.нар. лоши кредити
- 7- Закон за задълженията и договорите